

Awards (Selected)

- [Praemium Erasmianum](#)
- [VENI](#)

Published and accepted articles and chapters in English (Selected)

Dechesne, M. (in press). In U. Kumar (Ed.). *Countering Terrorism : Psycho-social Strategies*. Sage Publications.

Dechesne, M. (in press). What's in a name? The representation of terrorism using political organization names. *Negotiation and Conflict Management Research*.

Dechesne, M. (in press). Terrorism in Europe, 1945-present. In W. Pridemore and M. Liem (Eds.). *Sourcebook of Homocide in Europe*. Sage publications.

Dechesne, M. (in press). Deradicalisation: Not soft, but strategic. *Crime, Law, and Social Change*.

Dechesne, M. (2010). Explorations in the experimental social psychology of terrorism: The struggle-violence link and its predictors. *International review of psychology*.

Kosloff, S., Greenberg, J., Schmader, T., Dechesne, M., Weise, D. (2010). Smearing the Opposition: Implicit and Explicit Stigmatization of the 2008 U.S. Presidential Candidates. *Journal of Experimental Psychology: General*.

Kruglanski, A., Orehek, E., Dechesne, M. (2010). Lay Epistemic Theory: The Motivational, Cognitive, and Social Aspects of Knowledge Formation". *Social and Personality Psychology Compass*.

Orehek, E., Dechesne, M., Fishbach, A., Kruglanski, A., Chun, W. (2010). On the inferential epistemics of trait centrality in impression formation. *European Journal of Social Psychology*.

Dechesne, M. (2009). Obedience to divinity? The Psychology of Jihadi WMD terrorism. To appear in J. Tamsett, & G. Ackerman (Eds.). *Catastrophic Jihad? Violent Islamists and Weapons of Mass Destruction (pp. 61-82)*. CRC Press, Boca Raton.

Kruglanski, A., Dechesne, M., Orehek, E., & Pierro, A. (2009). Three decades of lay epistemics: The why, how, and who of knowledge formation. *European Review of Social Psychology*, 20, 146 – 191.

Massar, K., Buunk, A. & Dechesne, M. (2009). Jealousy in the blink of an eye: Jealous reactions following subliminal exposure to rival characteristics. *European Journal of Social Psychology*, 39, 768-779.

Kruglanski, A., Chen, X., Dechesne, M., Fishman, S., & Orehek (2009). Fully Committed: Suicide Bombers' Motivation and the Quest for Personal Significance. *Political Psychology*, 30, 331-357.

- Dechesne, M., Kruglanski, A. W. (2009). Motivated Cognition in Its Interpersonal Context: Need for Closure and Its Implications for Individual Judgment and Social Interaction. In W. Affifi and T. Affifi (Eds). *Uncertainty, Information Management, and Disclosure Decisions: Theories and Applications*. New York: Routledge
- Kruglanski, A., Dechesne, M. (2007). The Psychology of terrorism. In R. Baumeister and K. Vohs. *Encyclopedia of Social Psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications
- Dechesne, M., Van den Berg, C., & Soeters, S. (2006). International collaboration under threat: A field study in Kabul. *Conflict Management and Peace Sciences*, 24, 25-36.
- Kruglanski, A., & Dechesne, M. (2006). Modes, Systems and the Sirens of Specificity: The Issues in Gist. *Psychological Inquiry*, 17, 256-264.
- Kruglanski, A., & Dechesne, M. (2006). Are propositional and associative processes qualitatively distinct? *Psychological Bulletin*, 132, 736-739.
- Castano, E., & Dechesne, M. (2005). On Defeating Death: Social Identification as a Strategy for Transcendence. In *European Review of Social Psychology*, 16, 221-255.
- Kruglanski, A., Dechesne, M., & Chun, W. (2004). Culture, thought, and the unimodel. *Journal of cultural and evolutionary psychology*, 2, 143-167.
- Dechesne, M., & Kruglanski, A. (2004). Terror's Epistemic Consequences: Existential threats and the quest for certainty and closure. To appear in: Greenberg, J., Koole, S., & Pyszczynski, T. (Eds.). *Handbook of Experimental Existential Psychology* (pp. 247-262). Guilford Press: New York.
- Dechesne, M., Pyszczynski, T., Arndt, J., Ransom, S., Sheldon, K., Van Knippenberg, A. & Jansen, J. (2003). Literal and symbolic immortality: The effect of evidence of literal immortality on self-esteem striving in response to mortality salience. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 722-737.
- Dechesne, M., Postel, M., & Van Knippenberg (2002). Self-Evaluation on a Stretcher of Procrustes: The effect of horizontal individualism on self-serving comparison. *Revue Internationale de Psychologie Sociale/ Special Issue: Self and Identity*, 15, 47-64.
- Dechesne, M. (2001). Flexible and Rigid Reactions to Reminders of Mortality: Some Further explorations of terror management theory. Doctoral Dissertation: University of Nijmegen, Social Science Faculty.
- Dechesne, M., Jansen, J., & Van Knippenberg, A (2000). Derogation and distancing as terror management strategies: The moderating role of need for closure and permeability of group boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 923-932.
- Dechesne, M., Greenberg, J., Arndt, J., & Schimel, J. (2000). Terror management and the vicissitudes of sports fan affiliation: Effects of mortality salience on optimism and identification. *European Journal of Social Psychology*, 30, 813-835.

Janssen, J., Dechesne, M., & Van Knippenberg, A. (1999). The psychological function of youth culture: A terror management approach. *Youth and Society*, 2, 152-167.

Published and accepted articles and chapters in Dutch

Dechesne, M. (in druk). Wanneer religie niet aan onze kant staat: Een cultuurpsychologische analyse van angst voor religie.

Dechesne, M. (in druk). 'We wisten het eigenlijk allemaal allang' Inlichtingen en veiligheid vanuit psychologisch perspectief. In M. Kowalski, & M. Meeder. *Contraterrorisme en ethiek*. Boom.

Dechesne, M. en Van Donselaar, J. (2009). Islamitische radicalisme in politierapporten. In *Monitor Extremisme*.

Dechesne, M. (2009). The Global Terrorism Database: Empirische analyse van radicaliserende en terroristische groepen. *Nederlands Tijdschrift voor Criminologie*.

Nieweg, M., van Dijk, W., Ouwerkerk, J., Kerkhof, P., Spears, R., Aarts, H., Dechesne, M., van Dijk, E., Goslinga, S., Maas, M., Pennekamp, S., Schwinghammer, S., Zeelenberg, M. (2004). Leedvermaak om de val van het kabinet. *Jaarboek Sociale Psychologie*.

Nieweg, M., Van Dijk, W. W., Goslinga, S., Ouwerkerk J.W., en Dechesne, M. (2002). Wie het laatst lacht lacht het best De invloed van superioriteit, sekse, en zelfwaardering op leedvermaak. In: *Jaarboek Sociale Psychologie 2002*. Delft: Eburon Delft.

Dechesne, M. (2001). Zelfwaardering, de dood, en onsterfelijkheid: Een experimentele analyse [Self-esteem, death, and immortality: An experimental analysis]. *Fundamentele Sociale Psychologie*.

Reports

Dechesne, M. (2011). *The Psychology of Mass Violence*. National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism: College Park.

Dechesne, M. (2011). Evaluatierapport kennis en expertisecentrum intelligente data-analyse. Universiteit Leiden.

Dechesne, M., & Van der Veer, J. (2010). *Criminaliteit in relatie tot gewelddadig radicalisme en terrorisme: Een overzicht van theoretische verbanden en een casusanalyse van salafistisch jihadisme in Nederland*. [crime in relation to violent radicalism and terrorism: A review of theoretical links and a case-study of salafi jihadism in the Netherlands. WODC: Den Haag.

Lezingen

Dechesne, M., Experimental existentialism and the real world : The effect of threat on intergroup attitudes. Abstract en presentatie voor de Annual meeting of the International Society for Political Psychology , Istanbul, juli, 2011.

Dechesne, M., The social psychology of terrorism. Abstract en presentatie voor het Institute for Defense and Strategic Analysis, New Delhi, augustus, 2011

Dechesne, M., Counterterrorism in a fear management paradigm, Congresbijdrage voor het International Centre for Counterterrorism, Den Haag, 3 oktober 2011.

Dechesne, M., Ondernemen in tijden van onzekerheid : Hoe doe je dat? Abstract en lezing voor Wetenschap en Markt, Universiteit Leiden-Campus den Haag, 15 november, 2011.

In the news (Selected)

Dechesne, M. NOS op 3, 16-3, 2012. [Hij had niet uitgezonden mogen worden.](#)

Dechesne, M. NOS op 3, 12-1, 2012. [Je tegenstander vernederen. Waarom?](#)

Dechesne, M., RTL 4 Nieuws, 2-5, 2011. [n.av. de dood van Bin Laden.](#)

Dechesne, M. AT 5, 1-12, 2011. [Rapportage over kofferbommen.](#)

Dechesne, M. & Meines, M. (2011) Hoe zit het nu met radicalisering? [Contrast Magazine, 5 \(6\), 22-23.](#)

Begley, S. (2010). Why the belief that obama is muslim? *The Daily Beast*, [8 aug 2010.](#)

<http://www.psychologytoday.com/articles/200702/champions-the-lost-cause>

Het verhaal van de verdachte koffer

NRC.NEXT

[2 november 2011 woensdag](#)

SECTION: Vanmorgen; Blz. 3

Eens in de zoveel tijd wordt Nederland opgeschrikt door de dreiging van een bom in de vorm van een onbeheerde koffer ergens op een druk station. Gisteren was het weer zover: station Amstel in Amsterdam werd ontruimd na melding van een verdachte koffer. Het treinverkeer rond het station kwam een paar uur stil te liggen. De Explosieven Opruimingsdienst werd ingeschakeld en de dreiging van een bom bleek vals. Waarom toch altijd weer die verdachte koffer?

Valerie Notenboom twitterde gisteren: 'Bizar! Op weg naar college loop ik langs eenzame koffer met 'bom' erop geschreven. Ik meld het toch maar even. Nu ligt alles plat.'

Gisterochtend werd het Amstelstation rond 9 uur ontruimd wegens een verdachte koffer. Het verkeer rondom het station werd stilgelegd en de Explosieven Opruimingsdienst werd ingeschakeld. Pas rond kwart over twaalf in de middag werd duidelijk dat de koffer geen bom bevatte. Getuigen zeiden op AT5 dat op de zijkant van de koffer het woord bom stond geschreven. Reizigers op het drukke treintraject tussen Amsterdam en Utrecht liepen tussen de dertig en zestig minuten vertraging op door het incident.

De politie onderzoekt nog wie de koffer heeft achtergelaten.

Vaker koffer verdacht?

Neemt het aantal 'verdachte pakketjes' toe? Het lijkt er wel op, afgaand op de berichtenstroom hierover in de media. Maar of dat werkelijk zo is, weten we niet. Politierapportages over het aantal incidenten zijn geheim en gaan direct ter analyse naar de veiligheidsdiensten. Bij hoge uitzondering mocht Mark Dechesne, terrorismeonderzoeker aan de Universiteit Leiden, de politiegegevens over vermeende terroristische incidenten uit 2009 inzien. Wat bleek? Van de bijna vierhonderd incidenten (bedreiging, bommelding, poederbrief, etc.) was het aantal meldingen van verdachte koffertjes „opvallend groot". En in geen van die koffers zat echt een bom.

De angst voor onbeheerde bagage is niet van alle tijden. Zo was er in de jaren zeventig vooral angst voor kapingen, zegt Dechesne. Dat kwam door de gijzeldrama's bij de Olympische Spelen in München (1972) en de Molukse gijzelingen (1975 en 1977). „Kofferbommen waren vrijwel onbekend."

Eind jaren zeventig is er een toename in het gebruik van explosieven door terroristische organisaties. Veelplegers waren de IRA in Noord-Ierland en de ETA in Spaans Baskenland en vooral het Lichtend Pad in Peru. Die groep maakte gebruik van de vele mijnen in Peru waarin grondstoffen voor explosieven werden gedolven.

Wanneer het 'verdachte pakketje' in Nederland precies zijn entree maakte, is onbekend. Wellicht loopt de opkomst parallel met het toenemend gebruik van explosieven door terreurgroepen. Een kofferbom is - zover we weten - nooit gevonden.

Waarom een koffer?

Een terrorist wil aandacht voor een bepaalde zaak en kiest een effectief communicatiemiddel: de bom. Toch is de bomkoffer onder terroristen niet al te populair. Van alle 98.112 terreurincidenten die de Global Terrorism Database van de University of Maryland sinds 1970 heeft geregistreerd, zijn er 17 waarin een koffer een rol speelt. Vier daarvan zijn opgeëist door ETA. Veel organisaties, zoals Al-Qaeda en Hamas, werken liever met zelfmoordterroristen en verkiezen de bomriem boven de koffer.

Het voordeel van een bom ten opzichte van bijvoorbeeld een geweer is dat je „zoveel mogelijk slachtoffers op een ongedifferentieerde manier" kunt maken, zegt Dechesne. Met andere woorden: maximale impact zonder dat het uitmaakt wie je doodt. Om de boodschap zo effectief mogelijk aan de man te brengen, is een stad (veel mensen) geschikter dan het

platteland en een station geschikter dan een plein (de boodschap blijft langer resoneren, want het treinverkeer kan mogelijk nog wekenlang ontregeld zijn). Om een bom zonder al te veel vreemde blikken op de plaats van bestemming te krijgen, ligt een koffer - „de beste camouflage in een stad” - voor de hand.

Moeten we bang zijn?

Terreurbestrijding was de afgelopen tien jaar vooral gericht op jihadistische groepen. Maar nu een groep als Al-Qaeda zelfs bij de recente herdenking van 9/11 geen sjoerge gaf - een cruciaal moment om als terreurgroep te laten zien dat je ertoe doet - lijkt hun dreiging te zijn verminderd.

Van wie kunnen we dan wel een kofferbom verwachten? „Doorgaans wenden groepen zich tot terreur als ze via de democratische weg hun belang niet kunnen verdedigen”, zegt Dechesne. Als we die vuistregel op Nederland toepassen, maakt de Occupy-beweging een kans. „Nu is Occupy nog geweldloos. Maar de inkomensongelijkheid in Nederland zou een escalerende bron van frustratie en woede kunnen worden.” Het scenario zou dan lijken op dat in de jaren zestig en zeventig, toen enkelen van de linkse groeperingen vonden dat sociaal onrecht onvoldoende via het democratisch proces kon worden aangekaart, en radicaliseerde. Voorbeelden zijn de RAF in Duitsland en de Rode Jeugd in Nederland.

Overigens is het niet gezegd dat we Al-Qaeda helemaal mogen afschrijven. Een andere vuistregel in de terreurbestrijding luidt namelijk: neemt de angst voor aanslagen af, dan neemt de kans op aanslagen toe. „Want terroristen weten heel goed dat de impact van een aanslag groter is als niemand die verwacht.”

De paradox van veiligheid

Als zoveel verdachte pakketjes en koffers achteraf onschuldig blijken, is het dan wel de juiste reflex om elke onbeheerde koffer als gevaar te zien? Toch wel, zegt de overheid. Op de website staat: 'Ziet u een achtergelaten koffer op een trein- of metroperron, dan kan dat verdacht zijn. Waarschijnlijk was iemand vergeetachtig en is er niets aan de hand. Toch is het beter om meteen een medewerker van het openbaar vervoer te waarschuwen of de politie te bellen.'

„Vijftien jaar geleden zou het ondenkbaar zijn geweest om een heel station of gebouw te evacueren om zoiets”, zegt Marc Schuilenburg, criminoloog aan de VU. Het is volgens hem een gevolg van de angstcultuur waarin we leven sinds de aanslagen van 9/11. Sindsdien letten we ook meer op mensen die lang doelloos rondlopen in de openbare ruimte.

Sowieso zijn we de laatste decennia de samenleving aan het ordenen aan de hand van het thema veiligheid, zegt Schuilenburg. „Veiligheid werd het nieuwe grote verhaal, andere onderwerpen als onderwijs, zorg en milieu werden minder belangrijk.”

Maar de paradox van veiligheid is dat je nooit genoeg veiligheid hebt. Hoe veiliger de samenleving, hoe meer veiligheidsmaatregelen erbij komen. Schuilenburg: „Als je in onveiligheid denkt, zie je ook overal onveiligheid.”

Bronnen:

De paradox van veiligheid door Freek Schraevesande en Hanina Ajarai

Er	is	leven,	er	is	leven	na	de	dood
NRC								Handelsblad
June				21,				2003
BYLINE:ELLEN					DE			BRUIN.
SECTION:		Leven		&cetera;		Pg.		46

'Er is leven na de dood', zong Freek de Jonge. Psychologen hebben onderzocht of het helpt dat te geloven, schrijft Ellen de Bruin.

We gaan allemaal dood, en omdat dat geen leuke gedachte is, moeten we ons er psychologisch tegen beschermen. Zo kunnen we in een leven na de dood gaan geloven - een populaire oplossing, het merendeel van de wereldbevolking doet het. Of we kunnen onszelf ervan overtuigen dat we deel uitmaken van een belangrijk en waardevol groter geheel, dat zal blijven bestaan nadat we zelf al zijn overleden, en waarin we zullen voortbestaan. Die tweede oplossing is nog populairder, blijkt uit onderzoek: die gebruikt eigenlijk iedereen. Als mensen geconfronteerd worden met hun eigen sterfelijkheid, blijken ze tijdelijk sterker te gaan hangen aan culturele waarden die belangrijk voor hen zijn en streven ze plotseling sterker naar aards zelfvertrouwen, als een soort culturele buffer tussen henzelf en de dood.

Maar nu is er een probleem, althans dat was er volgens psychologen van de Katholieke Universiteit Nijmegen en van twee Amerikaanse universiteiten. De grote wereldgodsdiensten willen allemaal dat mensen zo goed leven dat ze na hun dood in aanmerking komen voor de hemel, nirvana of reïncarnatie, maar dat 'goed leven' gaat vaak niet samen met streven naar zelfvertrouwen of cultureel bepaald succes. Dus wat kiezen mensen als ze met hun eigen sterfelijkheid geconfronteerd worden: zelfvertrouwen hier en nu of het paradijs na de dood? De psychologen besloten dat te onderzoeken door beide mogelijkheden aan te bieden. Ze gaven hun proefpersonen eerst een nep-krantenartikel over bijna-doodervaringen te lezen; mensen die zoiets hebben meegemaakt, geloven daarna vaak rotsvast in een leven aan gene zijde. De helft van de proefpersonen las over nieuw wetenschappelijk onderzoek dat de mogelijkheid van een leven na de dood ondersteunde; de andere helft kreeg te lezen dat het allemaal onzin is en een kwestie van zuurstoftekort in de hersenen.

Daarna kregen de proefpersonen een aantal persoonlijkheidsvragenlijsten in te vullen. De helft werd daarbij ook gevraagd om in een zin op te schrijven wat hun te binnen schoot als ze aan 'de dood' dachten, omdat dat veel over hun persoonlijkheid zou zeggen. De andere helft moest hetzelfde doen met 'kiespijn'. Vervolgens kregen de proefpersonen allemaal dezelfde nep-uitslag van de tests, waarin stond dat ze zo populair, sociaal, intelligent, creatief, charmant en wijs waren. Nu ging het erom in hoeverre ze dat een kloppende beschrijving van zichzelf vonden. Daaraan konden de psychologen zien in hoeverre ze het kennelijk nodig hadden om hun eigen, aardse zelfvertrouwen op te krikken.

Het bleek dat de mensen die niet aan de dood herinnerd waren, dat niet nodig hadden: die vonden de wel erg positieve feedback niet echt betrouwbaar. Dat gold ook voor mensen die

wel over de dood hadden nagedacht, maar net hadden gelezen hadden dat er waarschijnlijk leven na de dood is: die gebruikten die optie om hun fundamentele angsten te bestrijden en hadden de slijmerige feedback ook niet nodig. Maar mensen die over de dood hadden nagedacht en hadden gelezen dat volgens wetenschappers na de dood alles ophoudt, bleken dat houvast wel nodig te hebben: zij zeiden de karakteromschrijving zeer accuraat te vinden. Kortom, als ons de mogelijkheid van een paradijs na dit leven geboden wordt, geloven we dat graag. Anders bestrijden we onze fundamentele angsten noodgedwongen met wat aards geluk.

**In de greep van de angst ; Een bad is gevaarlijker dan het openen van post; Angst
schaart mensen achter God en vaderland**

Algemeen **Dagblad**
November 10, 2001

BYLINE: DOOR AD BERGSMA

SECTION: Zaterdag; Pg. R7

Een bad nemen is gevaarlijker dan het openen van de post. Toch voelt het warme water volkomen veilig, terwijl brieven vandaag de dag menigeen kippenvel bezorgen. Het blijkt voor terroristen makkelijker om angst te zaaien dan verderf. Hun armslag is immers beperkt en mensen zijn overgevoelig voor het soort dreiging dat terroristen vertegenwoordigen.

De aanslagen op de gemoedsrust volgen elkaar in hoog tempo op. Vliegtuigen regenen uit de lucht, miltvuur verspreidt zich per post en aanslagen op kerncentrales of met een pokkenvirus zijn niet langer louter theoretische mogelijkheden. De psycholoog Joop van der Pligt van de Universiteit van Amsterdam vertelt dat 'deze gevaren precies de kenmerken hebben die mensen het liefst ontlopen'.

De eerste factor is nieuwheid. De angst voor het onbekende is universeel en verklaart bijvoorbeeld dat een bestrijdingsmiddel veel gevaarlijker lijkt dan de afweerstoffen die planten zelf maken om ongedierte te bestrijden. In werkelijkheid gaat het echter vaak om precies dezelfde stoffen. Om dezelfde reden gaat er veel meer dreiging uit van miltvuur dan van griep, hoewel de laatstgenoemde ziekte tot veel meer sterfte leidt.

De tweede factor die de angst vergroot is dat wij meer rekening houden met de aard van de consequenties, dan met de statistische kans dat iets zal plaatsvinden. Hierdoor trekt een loterij met een astronomische geldprijs veel extra spelers, hoewel de kans om onderweg naar de sigarenboer aangereden te worden vaak groter is dan de kans op de hoofdprijs. Van der Pligt: 'De potentieel dodelijke afloop van miltvuur, maakt dat wij het gevaar serieus nemen, zelfs als de kans dat we zelf getroffen worden uiterst klein blijkt.'

Onvrijwilligheid weegt eveneens zwaar. Iedereen weet dat sigaretten een gezondheidsrisico met zich meebrengen, maar rokers tillen hier minder zwaar aan omdat we elke keer zelf besluiten zo'n ding aan te steken. En dat je je been kan breken tijdens de wintersport nemen we voor lief, maar als je aan hetzelfde gevaar wordt blootgesteld door moedwil of nalatigheid van de werkgever zijn de rapen gaar.

De vierde factor is de oncontroleerbaarheid van het gevaar. De Nederlandse regering heeft jarenlang geprobeerd de angsten voor kernenergie te sussen, maar het idee dat de deskundigen de controle zouden verliezen als het mis ging, bleek te angstaanjagend. Van der Pligt: 'Om dezelfde reden lijkt een autorit een stuk gevaarlijker voor een passagier dan voor de chauffeur.'

Tot slot is het gemakkelijker abstracte informatie terzijde te schuiven dan persoonlijke verhalen. Natuurrampen die alleen de kranten halen met statistieken over het aantal doden, maken daardoor niet zo veel indruk, maar een foto van een meisje dat tot haar mond vast zit in het water, vergeet je nooit meer. De berichtgeving over het wel en wee van Amerikaanse slachtoffers, vergroot de impact van de berichtgeving over het terrorisme.

Een laatste factor is een zekere onevenwichtigheid in de berichtgeving. Niet alleen het publiek reageert aan de hand van de genoemde factoren, maar ook journalisten. Zij berichten daarom nauwelijks over de talloze ongelukken die in en om het huis gebeuren, maar storten zich massaal op poederbrieven. De televisiekijker of krantenlezer wordt zo vaak gewaarschuwd dat het moeilijker te geloven is dat het gaat om een bescheiden gevaar.

De Amerikaanse vereniging van psychologen raadt angstige mensen daarom aan om de knop om te draaien als het journaal begint en de krant niet te lezen. Een advies dat volgens de Amsterdamse hoogleraar psychotherapie Paul Emmelkamp niet altijd verstandig is.

'Angst is toch iets waar mensen doorheen moeten. Ongerustheid is in deze omstandigheden volstrekt normaal. Uiteindelijk werkt het beter als je probeert goed op de hoogte te blijven en steeds zo rationeel mogelijk bedenkt hoe groot het gevaar echt is. Mensen zijn over het algemeen genomen bestand tegen angst. Zelfs in oorlogssituaties bezwijken mensen niet massaal voor paniekaanvallen.' Het achterhouden van informatie zou mensen pas echt onzeker en achterdochtig maken.

Wel verwacht Emmelkamp over een of twee jaar patienten te zullen tegenkomen die vast zijn gelopen, bijvoorbeeld omdat zij na het openen van brieven eindeloos hun handen blijven wassen. 'Dergelijke gevallen zag je ook na Tsjernobyl of de eerste berichten over aids, maar dat kan je niet wijten aan de berichtgeving. Mensen verschillen enorm in hoe gevoelig zij zijn voor angsten. Cru gezegd zijn de poederbrieven bij dergelijke extreme gevallen niet de oorzaak van de stoornis, maar de aanleiding.'

Op de korte termijn heeft angst onverwachte implicaties. De Nijmeegse psycholoog Mark Dechesne vertelt dat mensen die aan hun eigen sterfelijkheid herinnerd worden zich vastklampen aan symbolen die hen veiligheid verschaffen en die hun gevoel van eigenwaarde vergroten.

De theorie hierbij is dat we de dood proberen uit te schakelen door steun te zoeken bij dingen die na ons heengaan zullen voortbestaan. Vandaar dat na de aanslagen op Amerika de verkoop van vlaggen, bijbels en patriottische liederen enorm toenam. Het idee deel uit te maken van God's own country werd met graagte omarmd.

Nu lijkt dit idee erg speculatief, maar het mechanisme is in veel experimenten aangetoond. Dechesne deelde een groep voetballiefhebbers in twee groepen in. De ene liet hij zich bezinnen over de dood en de andere groep kreeg een neutrale opdracht. Hierna moesten ze een voorspelling geven over de volgende wedstrijd van Oranje tegen Duitsland.

Dechesne: 'Wie over de dood had nagedacht bleek meer doelpunten voor Oranje te verwachten. Zo'n reactie speelde ook bij de eerste wedstrijd tussen Nantes en PSV voor de Champions league, die op 11 september werd gespeeld. De Nederlanders wilden direct na de aanslag niet spelen, maar de Fransen vonden de sport een uitstekende manier om de gebeurtenissen te verwerken. Dat is precies wat je zou verwachten. Het Nederlands voetbal zat in het slop en is voor de fans geen middel om het zelfvertrouwen op te vijzelen. Frankrijk is echter wereldkampioen kon erop hopen dat de uitslag het onbehagen zou verzachten.' Na afloop van de door Nantes royaal gewonnen wedstrijd schalde het lied I will survive uit de luidsprekers.

Angst schaart mensen achter God en vaderland. Dit maakt het begrijpelijk dat Berlusconi na de aanslag de westerse cultuur superieur verklaarde aan de islamitische. Een soortgelijk voorbeeld komt van het experiment met Amerikaanse rechters die over een onschuldig onderwerp of over hun eigen dood hadden moeten nadenken.

De 'sterfelijke rechters' eisten een veel hogere boete dan de collega's. De onzedelijke aantasting van de morele orde is met de dood voor ogen moeilijker verteerbaar. De reactie van de rechters is vergelijkbaar met die van de islamitische krantenbezorgers die afgelopen zaterdag hebben geweigerd NRC Handelsblad rond te brengen, omdat de koran op de voorkant van het bijgevoegde magazine stond afgebeeld. Dit getuigde vanuit hun optiek van onvoldoende respect.

De theorie voorspelt niet alleen hoe het westen op de aanslagen reageert, maar ook hoe de bommen op Afghanistan de Taliban zullen beïnvloeden. De overvliegende bommenwerpers zullen het gesloten wereldbeeld van fundamentalisten niet openbreken. De gelovigen zullen zich juist overeind houden met hun strikte interpretatie van hun eigen geloof en - zo mogelijk - nog minder tolerant worden voor alles wat niet binnen het eigen blikveld valt. Voor de terroristen komt de troost van totempalen als het martelaarschap, maagden in het hiernamaals of het idee dat men in de toekomst schade zal kunnen toebrengen aan het land van de duivel.

Doodsangst plaatst de partijen in een oorlog extra onverzoenlijk tegenover elkaar, omdat terrorisme en vergeldingen het geloof in de eigen superioriteit van de tegenstander vergroten. Toch is niet iedereen hier volgens Dechesne gevoelig voor. 'Mensen klampen zich in dit soort situaties vast aan de dingen die in hun leven een belangrijke rol spelen en die voor hen persoonlijk belangrijk zijn. Vaak gaat het dan om religie of de natie, maar het kunnen ook grote humanitaire waarden zijn.

Wie meer humanistisch in het leven staat zal volgens experimenten na het denken over de dood meer geld geven aan goede doelen en vaker een gevonden portemonnee retourneren. Zo kan de angst zich vertalen in de wil om de andere partij beter te begrijpen. In Amerika nam na de aanslag de verkoop van bijbels toe, terwijl in Nederland extra exemplaren van de koran over de toonbank gingen.'

7 tips om de vrees de baas te blijven:

1 Loop niet weg voor de feiten en laat je goed informeren. Door angst moet je heen. Jezelf afsluiten voor de realiteit maakt het alleen maar groter en erger.

2 Beredeneer verstandelijk hoe groot de kans is dat je getroffen zult worden. Je sigaret of je auto vormen een veel groter gevaar dan miltvuur.

3 Ga geen dingen vermijden en laat je leven zijn dagelijkse gang behouden. Maak enveloppen gewoon open.

4 Praat over je zorg met anderen.

5 Ontplooï activiteiten waar je goed in bent, dit vergroot het gevoel dat je controle hebt op je leven.

6 Vertrouw op humor. Grappen maken over Bin Laden, Bush en Blair lucht op.

7 Als kinderen angstig zijn, praat dan met ze om na te gaan of ze goed hebben begrepen wat er aan de hand is. Ruim misverstanden uit de weg, geef goede informatie en moedig ze aan de activiteiten te blijven ontplooïen waar ze plezier te beleven.